

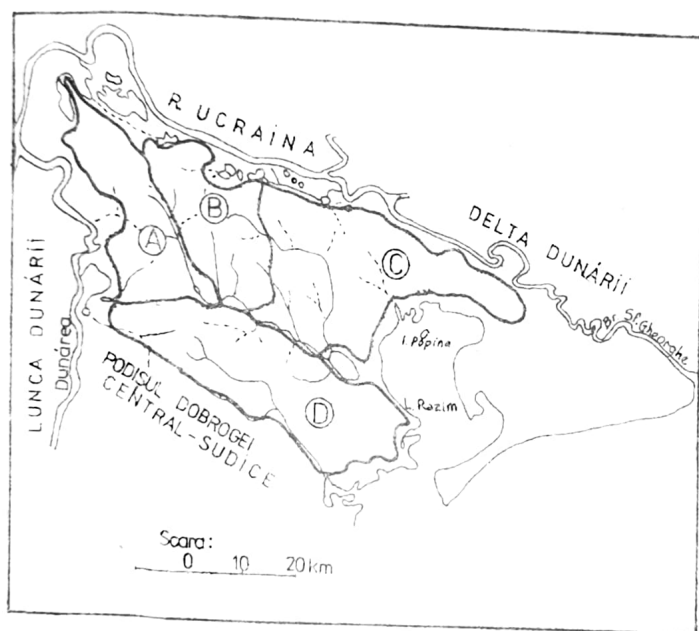
PARTICULARITĂȚILE POPULĂRII DOBROGEI DE NORD ÎN PERIOADA OTOMANĂ

(Les particularités de la population de Dobroudja pendant la période ottomane)

Gheorghe ROMANESCU*, Gabriela ROMANESCU**

Cadrul natural al Dobrogei de Nord

Dobrogea de Nord este o unitate fizico-geografică situată în sud-estul țării, respectiv în partea de nord a Dobrogei (Fig. 1).

SUBUNITĂȚI:

- A. Munceii Măcinului
- B. Dealurile Niculițelului
- C. Dealurile Tulcei
- D. Pod. Babadagului

Fig. 1 Dobrogea de Nord - Subunitățile fizico-geografice

Spre vest și nord-vest, Dobrogea de Nord este delimitată de lunca Dunării prin "abrupturi tectono-erozive, pe un traseu festonat" (Al. Ungureanu, 1993). Către nord-est, linia tectonică Tulcea-Mahmudia marchează contactul cu Delta Dunării iar în sud-est, un alt contact tectono-eroziv, cu un traseu de asemenea sinuos, reprezintă limita față de complexul lagunar Razim-Sinoie. Limita față de Podișul Dobrogei Central-Sudice se suprapune faliei Peceneaga-Camena, transpunându-se în relief prin cele două văi cu orientare opusă: Aiorman și Slava Rusă.

Între aceste limite, Dobrogea de Nord are o suprafață de 3540 km², fiind una dintre cele mai mici unități fizico-geografice de la noi din țară. Individualizarea acestei unități este însă remarcabilă datorită caracterului de bloc-horst pe care-l are, înconjurat în cea mai mare parte de zone joase; este în același timp și compartimentul cel mai înalt al Dobrogei. Peisajul care se impune este acela de muncei și dealuri împădurite, contrastând cu peisajul palustru sau stepic din jur.

Contextul istoric

În anul 1417 turcii sub conducerea sultanului Mahomed I cuceresc "țara lui Dobrotici" iar gurile Dunării aveau să fie cucerite abia în 1484.

Perioada stăpânirii otomane se extinde pe 460 de ani, iar prezența elementului musulman își va pune o amprentă puternică asupra devenirii acestui ținut.

După ocuparea Dobrogei de către turci, s-au întreprins mai multe expediții pentru alungarea

musulmanilor din această zonă. Astfel Vlad Țepeș a inițiat o serie de expediții pustiitoare de-a lungul Dunării îndreptate împotriva turcilor, expediții care aveau să se repete și în sec. al XVI-lea, când "românii, cazacii, ardelenii, sârbii lui Mihai Viteazu, care părea că personifică revolta creștinătății răsăritene contra Islamului, se aruncă asupra vechilor cuiburi de jefuitori și neputând să le distrugă dete foc cel puțin orașelor ce le înconjurau" (N. Iorga, 1922).

Din punct de vedere administrativ în secolul al XVI-lea Dobrogea făcea parte din sangeacul sau liva-ua Silistra ce avea statut de sangeac liber și era un sangeac de margine (sanceak uc) în beilerbeicul Rumelia. În interiorul dobrogean, ca subdiviziuni ale sangeacului Silistra se aflau delimitate unități administrative numite **kaza**-le (cu subdiviziuni numite nahii).

Secolele XVII-XVIII sunt marcate de tulburările provocate la frontiera nordică a Imperiului Otoman în a doua jumătate a secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea, de atacurile însă de jafuri ale cazacilor la gurile Dunării și de-a lungul litoralului Mării Negre; drept urmare, Poarta a aplicat unele măsuri de ordin administrativ și militar în regiunea danubiano-pontică. S-a inițiat de asemenea și o expediție condusă de Skender-Pașa în 1620, la care au luat parte și tătarii din Dobrogea și care a avut ca efect o puternică afirmare a elementului turco-tătar în acest ținut. Astfel, provincia devenea din ce în ce mai mult o tabără fortificată, gata a porni în orice moment contra creștinilor sau contra răsculaților.

Din aceeași perioadă datează și structurarea administrației Imperiului Otoman, în sensul că multe sangeacuri fuzionează, altele se divid și mai mult. În hărțile din sec. XVI-XVIII ce redau împărțirea administrativă a Imperiului, Dobrogea este inclusă în sangeacul Silistra (A. Ghiată, 1982).

În sec. al XIX-lea, prin pacea de la 1792 și respectiv 1812 se repune problema hotarelor dintre Principatele Române și Imperiul Otoman. În această perioadă, Dobrogea continuă să rămână sub administrație turcească. Din motive economice și de ordin politic, Poarta a reorganizat din punct de vedere administrativ provinciile dunărene prin legea vilaietului din 8 nov. 1864. Desființarea monopolului otoman pe Dunăre (1829) și înființarea Comisiei Europene Dunărene (1857) au favorizat avântul comercial la Dunărea de Jos, mai ales în Țările Române.

România a participat alături de Rusia în războiul din 1877 contra Turciei, război care avea să se numească "de independență" deoarece încheierea acestuia a însemnat și realipirea Dobrogei.

Structura etnică a populației

Perioada aceasta de aproape cinci secole, când Dobrogea a fost teritoriul preferat pentru războaiele ruso-turce, a fost și perioada când s-au produs colonizări cu elemente musulmane (turcești, tătare) și bulgare, cărora li se adaugă cazaci, lipoveni, germani etc. și firește, cel mai important pentru noi, pentru ce avea să devină Dobrogea mai târziu, colonizarea cu elemente românești din Muntenia, Transilvania și Moldova.

În momentul ocupării Dobrogei de către turci, aceștia au găsit aici populație românească ai cărei membri erau numiți dicieni. Denumirea de dicieni derivă probabil din Dicina, cel de-al doilea nume purtat de orașul dobrogean Vicina și atestat în unele izvoare medievale ale secolelor XII-XIV. Dicienii sunt așadar inițial, românii care au locuit în acest centru dunărean, numit azi Isaccea, și în vecinătățile lui, deci în nordul Dobrogei (C. Giurescu, 1966) apoi, denumirea s-a extins și în restul Dobrogei.

În aproape cinci secole de dominație otomană, Dobrogea a constituit un teritoriu de trecere pentru numeroasele popoare dislocate din Imperiul Otoman, și de asemenea, teritoriul preferat pentru războaiele ruso-turce care au avut efecte total nefavorabile asupra evoluției așezărilor și numărului de locuitori. Pentru a-și consolida puterea, autoritățile otomane au populat Dobrogea, ca și alte teritorii, cu populații neautohtone: tătari din nordul Mării Negre și turcii din Anatolia, turcizând astfel pe cale oficială numele de așezări. Aceste măsuri au modificat demografia, toponimia și răspândirea așezărilor omenești în teritoriu, fără însă a periclită continuitatea lor.

Sultanul Mohamed înțelegând rolul de cetate al provinciei și totodată loc de supraveghere și de concentrare al armatelor în expedițiile de peste fluviu, întărește cetatea Enisala de pe marginea lagunei Razim, încă navigabilă la acea vreme, precum și Isaccea care era situată la cel mai de seară vad dunărean ce ducea către Moldova și Polonia. Primii coloniști musulmani au fost cei ce făceau parte din garnizoanele turcești.

Se pare că colonizare mai intensă cu element musulman începe abia în sec. al XVI-lea. Încă din acea vreme, populația românească se concentrează spre locurile mai ferite de exploatarea și jaful turcesc, în zona împădurită din nordul Dobrogei și către Dunăre, fără ca românii să părăsească celelalte zone. Colonizarea musulmană nu s-a produs într-un mod foarte pașnic, deoarece atât cazacii cât și domnii Țărilor Române organizau unele expediții în acest ținut, înfruntându-i pe turci. Ca să se aperc

împotriva unor asemenea atacuri turcii au fortificat puternic Silistra, ceea ce a avut ca urmare o întărire a colonizării turco-tătare.

Odată cu începutul seriei de războaie ruso-turce din a doua jumătate a sec. al XVIII-lea și din cea mai mare parte a sec. al XIX-lea, elementul musulman, cu tot afluxul de tătari veniți din Crimeea și chiar cerchezi din Caucaz, începe a regresa și provincia a se pustii.

În anul 1850, la cererea autorităților de la Constantinopol, inginerul agronom Ion Ionescu de la Brad a efectuat un studiu sistematic asupra a 388 de localități și din cazalele Tulcei, Isacei, Măcin, Hârșova și Babadag, ale sangeacului Tulcea și cazalelor Constanța și Mangalia. Potrivit statisticilor realizate de autor la acea vreme, aproape jumătate din populația Dobrogei era formată din turci, menționând că "turcii și românii sunt cei mai numeroși, cei mai vechi locuitori ai Dobrogei" (Ion Ionescu de la Brad, 1850, tab. nr. 1).

În ceea ce privește poziția pe care o ocupă în teritoriu, "prin afinitățile care-i leagă pe turci, români și tătari, acești locuitori ocupă teritoriul Dobrogei, primii spre Marea Neagră, românii spre Dunăre și ceilalți în interior" (I. Ionescu de la Brad, 1850).

Referitor la prezența tătarilor în Dobrogea același autor menționează că ei s-au stabilit întâi în Basarabia, pentru ca după pierderea Ismailului să treacă Dunărea colonizând Dobrogea; în timp de 44 de ani ei au părăsit de trei ori țara și tot de atâtea ori au revenit.

Cert este totuși, că în sec. al XIX-lea, deși românii se situau pe primul loc din punct de vedere numeric, turcii au rămas categoria de musulmani cea mai privilegiată, locuind cu precădere în orașele centre administrative, economice și culturale, dar și pe domenii proprii, în sate.

Populația musulmană a fost întărită așadar prin aportul tătarilor și cerchezilor, care se refugiaseră din Caucaz după 1864, emigrând în regiunile împădurite din cazaua Babadag.

Tot în cadrul mișcărilor de populație ale acestor vremuri se înscriu și cele ale neamurilor nemusulmane, cum ar fi bulgarii, în bună parte datorate unor evenimente politice (războaiele ruso-turce, prigoana autorităților otomane). De pildă, războiul ruso-turc din 1828-1829 a provocat pribegia locuitorilor din Rumelia și Bulgaria răsăriteană fie spre Basarabia, fie spre Dobrogea și Muntenia, unde găsiseră un secular și tradițional refugiu. În acest pelerinaj de direcții opuse (Bulgaria, Dobrogea, Rusia) care a durat câteva decenii, mai mulți bulgari s-au stabilit în locurile tranzitorii, respectiv Dobrogea. Anterior datei amintite au mai fost unele emigrații ale păstorilor bulgari în cazalele din centrul și sudul Dobrogei dar și în cea a Babadagului, emigrații care au avut însă o pondere redusă.

Tab. 1 Structura etnică a populației Dobrogei (parțial)

Jud.	Nr. sate	Numele cazalei	Nr. familiilor diferitelor naționalități												Suma totală a fam.
			turc	tătar	român	bulgar	lipovean	cazac	grec	egiptean	arab	german	armean	evreu	
		Tulcea	105	-	1290	200	250	787	200	20	-	50	30	30	2962
	11	Isacceia	183	-	363	-	-	163	29	23	-	-	3	20	786
Silistra	18	Măcin	501	15	591	92	93	25	20	23	-	1	3	-	1364
	33	Hârșova	165	688	496	-	-	-	-	6	-	8	-	-	1404
	71	Baba	557	1075	674	871	40	117	1	100	-	-	40	69	3928

după Ion Ionescu de la Brad (1850)

Știri asupra prezenței bulgarilor în Dobrogea se găsesc în însemnările episcopului Filip Stanislavici, care în 1659 număra la Babadag pe lângă 1700 case turcești și cea. 400 case aparținând bulgarilor, grecilor sau vlahilor. De asemenea, în a doua jumătate a sec. al XVII-lea, Paul de Alep pomenește de Telișa, "un sat de creștini bulgari". La 1677 Palatinul de Culum găsește la Isacceia greci, armeni, bulgari, evrei și turci.

"Așezarea mării majorității a bulgarilor în Dobrogea este așadar, de dată recentă" (A. Rădulescu, I. Bitoleanu, 1979).

C. Brătescu (1921) distinge pentru perioada de până la 1877, două etape în procesul de colonizare efectuat de bulgari: o primă perioadă și cea mai veche, până în 1828, caracterizată prin apariția sporadică a bulgarilor prin orașele dobrogene precum și în câteva localități neînsemnate, și o a doua, "perioada marilor migrări" din timpul războaielor ruso-turce între 1828 și 1877, în care timp începe a se forma o minoritate bulgară în Dobrogea.

Un număr de rapoarte diplomatice franceze constată că în cursul războiului ruso-turc dintre 1806-1812, mii de bulgari au fost transportați oficial de generalul lui Alexandru I în sudul Basarabiei și pe coasta mării, emigrație care s-a continuat și după 1812. Bulgarii care-și căutaseră un adăpost în

Basarabia nu întârziată a simți povara unei administrări meticuloase cu care ei nu erau obișnuiți mai ales că și termenul libertăților lor totale trecuse și nu voiau să se supună serviciilor militare așa încât, puțin câte puțin, un număr destul de mare dintre ei a reușit să treacă în Dobrogea unde regimul turc se îndulcise simțitor. N. Iorga (1922) a subliniat în mod particular acest aspect și anume că "aceasta e originea aproape a tuturor bulgarilor" ce locuiesc în partea de nord a Dobrogei.

Inginerul francez Camille Allard însoțit de topograful român Aninoșeanu a trecut prin Dobrogea și a publicat o parte din notele sale în "Illustration" (1856), unde menționa între altele "la Tulcea mahalalale aparțin bulgarilor și rușilor, dar sunt și români, atât din Moldova cât și din Muntenia..."

Faptul că bulgarii nu erau prea numeroși reiese și din studiul lui I. Ionescu de la Brad în care sunt menționați ca fiind 200 de familii bulgărești în Tulcea, ceea ce reprezenta 6,75% din populația totală a orașului. La Măcin existau, conform aceleiași situații statistice, 92 de familii bulgărești, adică 6,74% din populația totală a orașului. Cei mai mulți bulgari sunt semnați în cazaua Baba (Babadag), și anume 871 de familii, ceea ce reprezenta 22,17% din populația totală, situându-se pe locul al doilea după populația tătarească (cu 27,36% din total).

La rândul său, geologul Peters nu admitea pentru perioada 1856-1867 decât maximum 25000 de bulgari pentru întreaga Dobroge și adesea aceștia nu aveau o așezare definitivă căci li se părea mai avantajos să emigreze fără încetare, către nord sau către sud, după perspectivele pe care le aveau de a obține ogoare pentru ocupațiile lor agricole.

Numeroase mărturii contemporane dovedesc acest lucru. Un raport italian de la mijlocul secolului al XIX-lea, menționa că "bulgarii sunt veniți de numai 40 de ani în Dobrogea". Insuși istoricul bulgar Lv. Miletici scria că: "...în Dobrogea românească populația bulgară face parte din noii veniți de la sfârșitul secolului precedent (al XVIII-lea) până la ultimul război ruso-turc", și adaugă: "...a crede că în Dobrogea există, cu excepția orașelor o populație bulgară veche, ar însemna să ne înșelăm pe noi înșine".

La rândul său, Ion Ionescu de la Brad menționa în 1850 că: "bulgarii au venit în Dobrogea de vreo 20 de ani, părăsind ogoarele lor ingrate pentru altele mult mai fertile, pe care le-au găsit aici".

Printre populațiile nemusulmane care s-au așezat în Dobrogea spre sfârșitul acestei perioade se cuvine amintiți rușii și germanii. Populația rusă era constituită din cazaci ucrainieni și lipoveni. Emigrând în această provincie în sec. al XVIII-lea, rușii s-au așezat cu precădere în Deltă dar și în zona Dunavățului unde au întemeiat tabere întărite iar ocupația lor principală era pescuitul, prestând în același timp și servicii militare.

Lipovenii, al căror număr n-a fost prea mare la început - abia 770 de familii la mijlocul sec. al XIX-lea, au întemeiat sate și au contribuit la dezvoltarea celor existente (Jurilovca, Sarichioi, Camena, Slava Rusă) în care îi regăsim și în prezent. Rutenii (ucrainenii din ținuturile austriece) s-au stabilit mai mult în Delta Dunării.

Din 1840 până în 1891 germanii (șvabii) au venit spre Dobrogea în trei perioade distincte: între 1840-1856, când au constituit coloniile de la Tulcea, Malcoci, Atmagea, Cataloi și Ciucurova; între 1873 și 1883 când s-au așezat la Cogealac și alte așezări din centrul și sudul Dobrogei; între 1890 și 1891 când au format colonii compacte tot în partea centrală și de sud a provinciei. Practicând creșterea animalelor, negoțul și meșteșugurile, germanii au contribuit la ridicarea comunelor.

Totuși, deși diversitatea etnicului dobrogean s-a aflat într-o permanentă schimbare, nu s-a impus un caracter indoelnic vechimii și perenității românilor pe aceste meleaguri.

Prezența într-un număr însemnat a românilor în Dobrogea, atestată de izvoarele medievale și moderne, reprezintă pe de o parte consecința naturală a faptului că aici a existat o populație veche românească băstinașă, urmașă a populației romanice.

Astfel, un fenomen demografic ce s-a manifestat pe întreg teritoriul Dobrogei, *întărind pe cel de continuitate și contribuind la sinteza etnicului românesc*, îl constituie *migrația elementului românesc din Muntenia, Moldova și Transilvania*, suprapunându-se fondului autohton al "dicienilor", sau "românilor vechi". La această populație de dicieni - "așa cum erau numiți, ca o consecință a legăturilor continue și durabile cu pământul românesc din stânga Dunării" (Gh. Platon, 1985), înlesnite și de lipsa unor opreliști de graniță - s-au adăugat mereu românii din Moldova, Țara Românească și Transilvania.

La acea vreme, atât în Țara Românească cât și în Moldova, au fost întărite normele șerbiei, urâte de plugarul liber care fusese cel mai bun soldat al țării, aspect care a antrenat unele schimbări sociale. Se porni astfel un curent de emigrare de partea cealaltă a Dunării, în Dobrogea, unde spahiul turc nu cerea decât dijma. De asemenea la aceștia se adăugă cei stabiliți forțat de turci sau trecuți peste Dunăre pentru a scăpa de povara apăsătoare a impozitelor din timpul dominației fanariote. În același

timp, clima mai blândă a Dobrogei și pășunile sale au atras de timpuriu păstoria din stânga Dunării, dar și mai de departe, pe mocanii din Transilvania, care în virtutea unei tradiții ancestrale își aduceau oile la iernat în aceste ținuturi și mulți dintre ei se stabileau aici definitiv sau cel puțin pentru o perioadă îndelungată de vreme.

Păstorii **transilvăneni** treceau în Dobrogea cunoscând din vremuri imemorabile drumurile transhumantei ce duceau din Carpați la Dunăre și mai departe spre Crimeea și Caucaz. Cele mai vechi știri documentare despre prezența "mocanilor", adică a păstorilor transilvăneni în Dobrogea, pot fi socotite cele din sec. al XVIII-lea.

Astfel, la începutul secolului al XIX-lea erau menționați "crescătorii de oi din Transilvania trecuți pe malul drept al Dunării"; această expresie o folosește starostele agenției austriece din Galați, într-un raport al său din 6 decembrie 1813, adresat consiliului respectiv din Iași (C. Giurescu, 1940). În 1816, agentul austriac din București propune guvernului austriac să interzică oierilor transilvăneni să treacă peste Dunăre (A. Veres, 1927) ceea ce înseamnă că ei o făceau masiv, cu înființări de sate.

Numărul păstorilor transilvăneni trecuți cu turmele peste Dunăre a sporit în cursul secolului al XIX-lea. Astfel, statisticile din prima jumătate a sec. al XIX-lea care înregistrează amploarea fenomenului transhumantei sunt edificatoare în acest sens. Astfel, de pildă în toamna anului 1835, prin punctele Brăila, Piuța Pietrei și Călărași au trecut în Dobrogea în total 2412 ciobani, 591411 oi, 3778 cai și 557 măgari (C. Constantinescu-Mircești, 1976). La aceștia se adaugă numeroși oieri din Țara Românească ce luau drumul Dobrogei pe urmele mocanilor. O parte din mocani se întorceau primăvara în Carpați, o altă parte rămânea definitiv fixată în Dobrogea. Ei se căsătoreau în genere cu fete de români localnici, câteodată și de bulgari, și întemeiau gospodării noi în sate vechi și de la o vreme chiar sate noi (D. Șandru, 1947).

Prezența mocanilor, care veneau în Dobrogea pentru a da valoare pământului, a fost pusă în evidență și de Ion Ionescu de la Brad. Acesta menționa în studiul său că mocanii provenind din satele transilvane Săcele, Săliște, Tilisca, Galiște, Rășinari, Poenari, Rădeni etc. "vin la sfârșitul toamnei în Dobrogea ca să-și ierneze turmele". Primăvara marca de regulă plecarea lor, iar cei care rămăneau arendau pășuni pentru vară. O parte din acești mocani intrau la stăpân cu simbrie: fie la tătari, la turci sau la români, renunțând la supușenia austriacă și rămânând pentru totdeauna în Dobrogea.

Consolidarea elementului românesc s-a făcut și prin migrații dinspre Moldova. Prezența **moldovenilor** în Dobrogea a fost pusă în evidență și prin descoperirea unor tezaure monetare moldovenești alături de cele provenind din Țara Românească, la Enisala și pe dealul Bădila, lângă Niculițel. Populația moldovenească s-a așezat întâi în satele de pe malul dobrogean al Dunării și apoi a coborât spre sudul Dobrogei. Existența moldovenilor în spațiul dobrogean este atestată în anii 1828-1829 de două hărți, una rusească și una austriacă, prin menționarea localității "Beștepe moldovenească" alături de "Beștepe turcească". Ulterior, "Beștepe moldovenească" și-a schimbat numele în Mahmudia, în cinstea sultanului Mahmud al II-lea (1809-1839).

Importanța elementului românesc de origine moldoveană rezultă din faptul că o statistică din 1849 în care se arată componența etnică a unei serii de sate dobrogene, întrebunțează pentru români apelativul "moldoveni". Relevăm de asemenea numele dublu dat în această statistică unuia din satele cazalei Babadag: Siriteny Sarichioi, "credem că primul nume nu e altceva decât "Sireteni", adică oamenii veniți de lângă râul Siret" (C. Giurescu, 1966).

Tot în acest sens este interesant de semnalat și faptul că "cele mai vechi cimitire din Tulcea poartă numele de Vechiul Cimitir Turcesc și Vechiul Cimitir Moldovenesc, situate unul lângă celălalt, în partea cea mai veche a orașului (C. Brătescu, 1928).

Un izvor austriac din 1863 arată că din cei 2200 de locuitori ai Tulcei, grupați pe cartiere, după naționalități sau religie, moldovenii erau 400, restul împărțindu-se între bulgari, ruși (inclusiv lipoveni), turci, tătari, greci, evrei etc.

La rândul său, Grigore Antipa (1916), cercetând regiunea și îndeosebi satele de pe malul și din preajma Razimului, a menționat că așezările Calica, Sarinasuf, Enisala etc. erau cunoscute ca "sate moldovenești".

O altă statistică, din 1849, prezintă componența etnică a unei serii de sate dobrogene, specificând prezența moldovenilor în 40 de sate din cele 53 cunoscute, atât de-a lungul Dunării, cât și în interior și lângă Constanța.

Prezența **muntenilor**, ca și a moldovenilor în Dobrogea, este urmarea firească a așezării acestei regiuni, mărginită spre apus de Muntenia și spre miazănoapte de Moldova. Prisoșul de populație din satele de pe Borcea, din regiunea gurii Siretului și a Prutului, și a marilor lacuri dunărene, ca și cei care vroiau să scape de practica fiscală domnească sau de stăpânirea boierilor și a mânăstirilor, găseau un adăpost bun pe malul din față, și anume pe cel dobrogean.

În fapt, a existat un **dublu curent**, unul dinspre Țara Românească, Moldova și Transilvania către Dobrogea, și un altul dinspre Dobrogea spre malul stâng dunărean, explicabil datorită împrejurărilor critice prin care a trecut Dobrogea.

Geograful arab Abulfeda afirma în opera sa terminată în anul 1321 că Isaccea "este un oraș din Țara Vlahilor", ceea ce susține ideea că turcii au găsit aici o populație românească. Aceasta a pătruns în Dobrogea datorită faptului că în sec. al XIV-lea și începutul sec. al XV-lea, unii dintre domnii Țării Românești, cum ar fi Basarab cel Mare (cca. 1310-1352), Dan I (cca. 1344-1386), Mircea cel Bătrân (1386-1418) au avut sub stăpânirea lor politică țara dintre Dunăre și Mare, fie în întregime fie în parte. De asemenea au fost puse în evidență relațiile comerciale ce existau între populația situată de o parte și de alta a Dunării. Astfel, au fost descoperiți bani de argint de pe vremea lui Vlaicu Vodă (1364-1377) pe teritoriul comunei Luncavița și la Rachelu, alături de tezaurul cu monede descoperit în apropiere de Niculițel și cel de la Enisala ce data de pe vremea lui Mircea cel Bătrân.

Fuziunea continuă a populației de pe ambele părți ale fluviului a înlesnit nu numai întreținerea legăturilor între români - cu toate consecințele care au decurs de aici în epoca de formare a națiunii ei - mai mult, a îngăduit ca, practic, românii să exercite controlul asupra Dunării, fapt esențial în asigurarea influenței asupra întregii provincii (Gh. Platon, 1985).

Intensificându-se treptat legăturile între românii situați de o parte și de alta a Dunării, acestea ajung la mijlocul sec. al XIX-lea să determine o orientare aproape directă a Dobrogei din punct de vedere economic, cultural și chiar politic spre Principate și apoi spre România, o integrare deplină în teritoriu și în spiritul național. Relațiile pe toate planurile, cele economice, mai cu seamă au pregătit în ultimele decenii ale stăpânirii otomane reintegrarea definitivă a provinciei la România.

Concluzionând asupra procesului de populare a Dobrogei cu elemente românești, și subliniind rolul acestor penetrări din stânga și nordul Dunării asupra continuității procesului de populare și îndeosebi continuitatea permanenței românești în această provincie, C. Giurescu (1966) scria: "...deci, dicieni, munteni, moldoveni, transilvăneni, turcuieni, țurcani, cojani, mocani, iată opt nume reflectând locul de origine a unei singure realități etnice: români". De asemenea, se impune concluzia că pe pământul Dobrogei s-a produs o adevărată **sinteză etnică românească**, aici s-au amestecat românii autohtoni (dicienii) cu cei veniți de pe malul stâng al Dunării, din Țara Românească, din Moldova, cu mocanii din Transilvania, pentru ca mai târziu, în sec. al XX-lea acestor patru grupuri să li se adauge un al cincilea, al aromânilor, ajunși aici pe pământul dintre Dunăre și Mare prin colonizare oficială.

La rândul său, Ion Ionescu de la Brad concluzionează în lucrarea sa că: "...fiecare sat al Dobrogei prezintă aspectul unei Dacii în miniatură", reprezentând dovada "unei uniuni în miniatură a tuturor românilor aparținând altor provincii".

Concluzii

Din materialul prezentat se pot trage următoarele concluzii de bază în ceea ce privește procesul de populare în cadrul Dobrogei de Nord:

- timp de 460 ani (1417 - 1878) Dobrogea a cunoscut stăpânirea otomană;
- după ocuparea Dobrogei de către turci, s-au întreprins mai multe expediții românești pentru alungarea musulmanilor din această zonă;
- în această perioadă Dobrogea a fost teritoriul preferat al războaielor ruso-turce;
- colonizările s-au făcut cu elemente musulmane (turci, tătari) și bulgare, cărora li se adaugă cazacii, lipovenii, germanii etc.;
- cele mai importante colonizări sau făcut însă cu elemente românești venite din Muntenia, Transilvania și Moldova;
- în anul 1850, după observațiile ing. agronom Ion Ionescu de la Brad, turcii erau așezați pe țărmul mării, românii spre Dunăre, iar tătarii spre interiorul zonei;
- în sec. al XIX-lea, deși românii se situau pe primul loc din punct de vedere numeric, turcii reprezentau categoria cea mai privilegiată, locuind cu precădere la orașe;
- așezarea bulgarilor în Dobrogea este de dată recentă;
- printre populațiile nemusulmane s-au așezat în Dobrogea, spre sfârșitul acestei perioade, rușii și germanii;
- pe pământul Dobrogei s-a produs o adevărată sinteză etnică românească, aici amestecându-se românii autohtoni (dicienii) cu cei veniți de pe malul stâng al Dunării, din Țara Românească, Moldova, mocanii din Transilvania, pentru ca mai târziu, în sec. al XX-lea, să se alătore și aromânii.

Résumé

Dépuis 1417 et jusqu'en 1878, pendant une période de 460 ans, la Dobroudja a été sous la domination ottomane et la présence de l'élément musulman a bien marqué l'évolution de cette région.

Pour la Dobroudja, cette période de presque cinq siècles a représenté un territoire préféré pour les guerres entre les Russes et les Turcs, et en même temps, la région a constitué l'espace de colonisation avec des éléments musulmans des Turcs et des Tatars, Bulgares, Cosaques, Lipovans, Allemands et surtout ce qui est le plus important, la colonisation avec les éléments roumains, provenus de la Transylvanie, de la Moldavie et de la Valachie.

BIBLIOGRAFIE

- Arbore Al.**, (1929) - *O incercare de reconstituire istorică a unui ținut de hotar dobrogean*, Analele Dobrogei, tom X, Constanța.
- Barnea I., Ștefănescu Șt.**, (1971) - *Bizantini, români și bulgari la Dunărea de Jos*, Ed. Acad. R.S. România, București.
- Bărbuleanu C.**, (1992) - *Monografia orașului Babadag*, Inspectoratul pentru cultură al județului Tulcea, Tulcea.
- Bordânc F.**, (1985) - *Sistematizarea așezărilor rurale din Dobrogea*, Teză de doctorat, Institutul de Geografie, București.
- Brătescu C.**, (1921) - *Două probleme dobrogene: colonizare și toponimie*, Analele Dobrogei, tom II, Constanța.
- Brătescu C.**, (1928) - *Tulcea, schiță urbanistică*, Analele Dobrogei, tom IX, Constanța.
- Cieroiu C.**, (1984) - *Călători la Pontul Țuxin*, Ed. Sport-Turism, București.
- Constantinescu-Mirecești C.**, (1976) - *Păstoritul transhumant și implicațiile lui în Transilvania și Țara Românească în sec. XVIII-XIX*, Ed. Acad. R.S. România, București.
- Coteș P., Popovici I.**, (1972) - *Județul Tulcea*, Ed. Acad. R.S. România, București.
- Decei A.**, (1972) - *Le problème de la colonisation des turcs seljoukides dans la Dobrogea au XVIIème siècle*, Ankara.
- Giurescu C.C.**, (1949) - *Dobrogea, vechi pământ românesc*, Buletinul muzeului militar național, nr. 5, 6, București.
- Giurescu C.C.**, (1966) - *Știri despre populația românească a Dobrogei în hărțile medievale și moderne. Pagini din istoria Dobrogei*, Muzeul regional de arheologie Dobrogea, Constanța.
- Ghiță A.**, (1982) - *Toponimie și geografie istorică în Dobrogea medievală și modernă*, Ed. Academiei R.S. România, București.
- Ianos I., Dobraca L.**, (1994) - *Schimbări recente în mișcarea naturală și migratorie a populației orașelor din România*, Institutul de Geografie, București.
- Ionescu de la Brad I.**, (1850) - *Excursion agricole dans la plaine de la Dobroudja*, Analele Dobrogei, tom III, Constanța (1922).
- Iorga N.**, (1922) - *Cele trei Dobrogi pe care le-am găsit; sate și oameni din Dobrogea românească la 1859*, Analele Dobrogei, tom III, Constanța.
- Manuilă S.**, (1938) - *Populația Dobrogei*, Ed. Acad. Române, București.
- Mehmet Ali Ekrem**, (1994) - *Din istoria turcilor dobrogeni*, Ed. Kriterion, București.
- Miletici L.**, (1962) - *Staroto bălgaresco naselenie vâ Saverovztocina Bălgaria*, Sofia.
- Pippidi D.M., Berciu D.**, (1965) - *Geți și greci la Dunărea de Jos*, Col. "Din istoria Dobrogei", tom I, Ed. Acad. Române, București.
- Platon G.**, (1985) - *Istoria modernă a României*, Ed. Did. și Pedag., București.
- Popovici I. și colab.**, (1984) - *Podișul Dobrogei și Delta Dunării*, Ed. Șt. și Enc., București.
- Rădulescu A., Bitoleanu I.**, (1979) - *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare - Dobrogea*, Ed. Șt. și Enc., București.
- Șandru D.**, (1947) - *Mocanii din Dobrogea*, București.
- Ștefănescu C.M.**, (1969) - *Din toponimia autohtonă a fațadei dunărene a Dobrogei*, Col. "Studii geografice asupra Dobrogei", București.

- Ungureanu Al.**, (1993) - *Geografia podișurilor și câmpiilor*, Ed.Univ. "Al.I.Cuza", Iași.
- Vulpe R.**, (1938) - *Histoire ancienne de la Dobroudja*, Ed.Acad. Române, București.
- * * * (1972-1979) - *Atlasul Geografic al R.S. România*, Ed. Academiei R.S. România, București.
- * * * (1928) - *Dobrogea - cinzeci de ani de viață românească*, București.
- * * * (1982) - *Enciclopedia geografică a României*, Ed. Șt. și Enc., București.
- * * * (1983, 1984) - *Tratat - Geografia României*, tom I, II, Ed. Acad. R.S. România, București.
- * * * (1977, 1992) - *Recensământul populației și locuințelor*, D.C.S., București.
- * * * (1993, 1994, 1995) - *Date statistice*, Direcția de Statistică, Tulcea.

* Universitatea "Ștefan cel Mare" Suceava
** Școala nr. 17, Iași